

Sygn. akt III AUa 2450/11

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 sierpnia 2012 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący	SSA Marek Procek (spr.)
Sędziowie	SSA Marek Żurecki SSA Jolanta Pietrzak
Protokolant	Beata Gandyk

po rozpoznaniu w dniu 9 sierpnia 2012r. w Katowicach

sprawy z odwołania H. K. (H. K.)

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S.

o ekwiwalent pieniężny z tytułu prawa do bezpłatnego węgla za rok 2008 i 2009

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S.

od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w Katowicach

z dnia 6 września 2011r. sygn. akt XI U 1231/11

zmienia zaskarżony wyrok częściowo i przyznaje H. K. część ekwiwalentu pieniężnego z tytułu prawa do bezpłatnego węgla za okres od 1 listopada 2008 r. do 31 grudnia 2008 r. oraz za rok 2009 stanowiącego 2,5 tony w asortymencie orzech II w stosunku rocznym.

/-/ SSA J. Pietrzak /-/ SSA M. Procek /-/ SSA M. Żurecki

Sędzia Przewodniczący Sędzia

Sygn. akt III AUa 2450/11

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 6 września 2011 r. Sąd Okręgowy - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach w punkcie 1 zmienił decyzję organu rentowego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. z dnia 25 marca 2011 r. w ten sposób, że przyznał ubezpieczonej H. K. część ekwiwalentu pieniężnego

z tytułu prawa do bezpłatnego węgla za okres od 1 listopada 2008 r. do 31 grudnia 2008 r. oraz za rok 2009 stanowiącego 3 tony w asortymencie orzech II w stosunku rocznym, zaś w punkcie 2 oddalił odwołanie w pozostałym zakresie.

Sąd Okręgowy wskazał, że ubezpieczona Halina Krzemyk od dnia 1 listopada 2008r. jest uprawniona do renty rodzinnej po zmarłym mężu B. K., byłym pracowniku Przedsiębiorstwa(...) w S., uprawnionym do pobierania bezpłatnego węgla w naturze. Zmarły mąż ubezpieczonej B. K. od 1 sierpnia 1990 r. był uprawniony do górniczej emerytury.

Wniosek ubezpieczonej H. K. z dnia 8 lutego 2011 r. o wypłatę ekwiwalentu pieniężnego z tytułu prawa do bezpłatnego węgla, organ rentowy załatwił odmownie.

Przechodząc do rozważań prawnych Sąd Okręgowy przedstawił analizę regulacji prawnych kształtujących uprawnienie ubezpieczonej do ekwiwalentu pieniężnego z tytułu prawa do bezpłatnego węgla. Mianowicie wskazał, że prawa takie przewidywały kolejne układy zbiorowe pracy dla przemysłu górniczego, zmieniały się jedynie nieznacznie podmioty przystępujące do powyższych układów oraz zakres tych uprawnień. Generalną zasadą było jednak przyznawanie prawa do deputatu dla emerytów i rencistów zakładów pracy objętych układami zbiorowymi pracy, choć w mniejszym wymiarze niż miało to miejsce w odniesieniu do pracowników.

I tak Układ Zbiorowy Pracy dla Przemysłu Węglowego z dnia 1 lutego 1980r. przewidywał uprawnienia do bezpłatnego węgla w naturze zamieszkałym w kraju emerytom i rencistom w wymiarze 2,5 tony rocznie. Powyższy układ utracił moc obowiązującą z dniem 31 grudnia 1991r., a to w związku z treścią art. 45 nowego Układu Zbiorowego Pracy dla Pracowników Zakładów Górniczych z dnia 21 grudnia 1991r. Prawo do deputatu węglowego zostało jednak zachowane dla emerytów i rencistów oraz innych osób nie będących pracownikami - w oparciu o art. 22 Układu.

Dalej Sąd I instancji podał, że w związku z utratą mocy układów zbiorowych pracy - w oparciu o treść art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o zmianie ustawy - Kodeks pracy oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U.94.113.547) - strony zawierające UZP z dnia 2 grudnia 1991r. zostały zobowiązane do podjęcia działań w celu włączenia uprawnień i świadczeń określonych w Układzie do Zakładowego Układu Zbiorowego Pracy bądź do odstąpienia od stosowania tych uprawnień i świadczeń.

W tej sytuacji strony objęte Układem z dnia 21 grudnia 1991r. zawarły protokół dodatkowy w dniu 21.11.1995 r., który w § 1 zmienił brzmienie art. 22 ust 2 UZP w ten sposób, że uprawnienia do bezpłatnego węgla w naturze - z zastrzeżeniem art. 44¹ - przyznał zamieszkałym w kraju emerytom i rencistom w wymiarze:

- 1) 2,5 tony rocznie, których uprawnienia powstały na podstawie Układu Zbiorowego Pracy dla Przemysłu Węglowego z dnia lutego 1980 r. i którzy korzystali z nich w dniu 25 listopada 1995 r.
- 2) 3,0 tony rocznie, których uprawnienia powstały na podstawie Układu Zbiorowego Pracy dla pracowników zakładów górniczych z dnia 21 grudnia 1991 r.

Po myśli art. 44¹ Układu od dnia 26 listopada 1995 r. postanowienia art. 22 Układu nie dotyczyły jednostek, które do dnia 25 listopada 1995 r. w swoich zakładowych układach zbiorowych pracy odstąpiły - na podstawie art. 9 ust. 3 ustawy z dnia 29 września 1994 r.

o zmianie ustawy - Kodeks Pracy oraz zmianie niektórych ustaw (Dz. U. nr 113, poz. 577) - od stosowania świadczeń, o których mowa w art. 22 ust. 2 pkt 1 w wymiarze i na zasadach określonych w Układzie Zbiorowym Pracy dla PW z dnia 1 lutego 1980 r.

Dalsze regulacje w zakresie uprawnień do bezpłatnego węgla zawierały postanowienia ustawy z dnia 26 listopada 1998 r. o dostosowaniu górnictwa węgla kamiennego

do funkcjonowania w warunkach gospodarki rynkowej oraz szczególnych uprawnieniach i zadaniach gmin górniczych (Dz. U. Nr 162, poz. 1112). Artykuł 55 ust. 1 cytowanej ustawy stanowił, iż osobie uprawnionej na podstawie Układu Zbiorowego Pracy do bezpłatnego węgla, która uzyskała emeryturę lub rentę przed dniem 20 grudnia 2002 r. przysługuje prawo do ekwiwalentu pieniężnego za deputat węglowy oprócz emerytury lub renty, wypłaconego przez ZUS ze środków budżetowych. Wspomniany ekwiwalent mógł otrzymać ten, kto pobierał bezpłatnie węgiel w naturze lub jego równowartość pieniężną u pracodawcy objętego reformą górnictwa węgla kamiennego, albo osoba, która na emeryturę lub rentę przeszła od pracodawcy objętego układem zbiorowym pracy.

W rozumieniu § 1 ust. 1 rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 30 kwietnia 1999 r. w sprawie szczegółowych zasad przyznawania ekwiwalentu pieniężnego z tytułu prawa do ekwiwalentu i wypłacania tego ekwiwalentu oraz zasad refundowania kosztów deputatów węglowych i rent wyrównawczych, wydanego na podstawie art. 55 ust. 5 cytowanej ustawy, emerytami i rencistami górniczymi są emeryci i renciści, którzy byli zatrudnieni w przedsiębiorstwach górniczych, uprawnieni do bezpłatnego węgla na mocy Układu Zbiorowego dla pracowników zakładów górniczych z dnia 21 grudnia 1991 r. Ekwiwalent ten wypłacał ZUS na wniosek przedsiębiorstwa górniczego.

Jak wskazał Sąd Okręgowy, nowelizacja przedmiotowego art. 55 ust. 1 ustawy o dostosowaniu górnictwa węgla kamiennego do funkcjonowania w warunkach gospodarki rynkowej - dokonana ustawą z 21 grudnia 2001 r - ograniczyła zakres przedmiotowy osób uprawnionych do ekwiwalentu pieniężnego za deputat węglowy wyłącznie do emerytów i rencistów z kopalń całkowicie likwidowanych, a więc z wyłączeniem byłych pracowników przedsiębiorstw robót górniczych.

W tym zakresie Sąd ten powołał się na treść wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 12 grudnia 2005 r. do sprawy SK 20/2004, który stwierdził, że art. 55 ust. 1 ustawy z dnia 26 listopada 1998 r. o dostosowaniu górnictwa węgla kamiennego do funkcjonowania w warunkach gospodarki rynkowej oraz szczególnych uprawnieniach i zadaniach gmin górniczych (Dz. U. Nr 162, poz. 1112 oraz z 2001 r. Nr 5, poz. 41 i Nr 154, poz. 1802), w brzmieniu nadanym przez art. 4 pkt 2 ustawy z dnia 21 grudnia 2001 r. (Dz. U. Nr 154, poz. 1802), obowiązującym do dnia wejścia w życie ustawy z dnia 5 grudnia 2002 r. o zmianie ustawy o dostosowaniu górnictwa węgla kamiennego do funkcjonowania w warunkach gospodarki rynkowej oraz szczególnych uprawnieniach i zadaniach gmin górniczych (Dz. U. Nr 238, poz. 2020), w części obejmującej zwrot: "z kopalń całkowicie likwidowanych", jest niezgodny z art. 64 ust. 2 w związku z art. 32 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Następnie zostało wskazane przez Sąd Okręgowy, że ustawodawca na skutek powyższego wyroku Trybunału Konstytucyjnego, w dniu 6 lipca 2007 r. uchwalił ustawę o ekwiwalencie pieniężnym z tytułu prawa do bezpłatnego węgla dla osób uprawnionych z przedsiębiorstw robót górniczych (Dz.U.07.147.1031).

Artykuł 1 ustawy określił zasady i sposób realizacji uprawnienia do ekwiwalentu pieniężnego z tytułu prawa do bezpłatnego węgla w okresie od dnia 1 stycznia 2002 r. do dnia 31 grudnia 2015 r. Zgodnie z definicją legalną z art. 2 tej ustawy do kręgu osób uprawnionych należy zaliczyć emerytów i rencistów mających ustalone prawo do emerytury lub renty, którzy pobierali bezpłatny węgiel w naturze od przedsiębiorstw robót górniczych lub przeszli na emeryturę lub rentę z tych przedsiębiorstw oraz wdowy, wdowców i sieroty mających ustalone prawo do renty rodzinnej po byłych pracownikach przedsiębiorstw robót górniczych, uprawnionych do bezpłatnego węgla na podstawie Układu Zbiorowego Pracy dla Pracowników Zakładów Górniczych z dnia 21 grudnia 1991r., i którzy uzyskali emeryturę lub rentę przed dniem 1 stycznia 2007 r., a po dniu 31 grudnia 2001 r. nie pobierali ekwiwalentu. Powyższy przepis rozróżnia zatem dwie kategorie osób uprawnionych do ekwiwalentu pieniężnego w zależności od tego czy

pobierali bezpłatny węgiel w naturze od przedsiębiorstw górniczych czy też przeszli na emeryturę lub rentę z tych przedsiębiorstw. Obejmuje on również wdowy, wdowców i sieroty, którzy wywodzą swoje uprawnienia z prawa wyżej wymienionych emerytów i rencistów do bezpłatnego węgla określonego w Układzie Zbiorowym Pracy dla Pracowników Zakładów Górniczych z dnia 21 grudnia 1991 r. Warunkiem jest by uprawnieni uzyskali emeryturę lub rentę przed dniem 1 stycznia 2007 r., a po dniu 31 grudnia 2001 r. nie pobierali ekwiwalentu.

Odnosząc powyższe regulacje prawne na grunt niniejszej sprawy, Sąd pierwszej instancji podniósł, że ubezpieczona ma ustalone prawo do renty rodzinnej po zmarłym mężu, byłym pracowniku PRG S.. Renta rodzinna jest świadczeniem pochodnym

w stosunku do emerytury, do której uprawniony był ubezpieczony. Z faktu, iż ubezpieczony był pracownikiem PRG S. wynika jego uprawnienie do deputatu w naturze.

Zdaniem Sądu Okręgowego, trudno wobec brzmienia art. 2 cytowanej ustawy stosować kryteria uprawnień do deputatu węglowego do osób pobierających renty rodzinne, albowiem zasady te stosuje się wyłącznie do pracowników przedsiębiorstw górniczych uprawnionych do deputatu węglowego na mocy Układu Zbiorowego Pracy dla Pracowników Zakładów Górniczych z dnia 21 grudnia 1991 r. Osoba pobierająca zatem rentę rodzinną w myśl art. 2 cytowanej ustawy nabywa prawo do deputatu po uprawnionym pracowniku przedsiębiorstwa górniczego, który stał się emerytem lub rencistą przed 1 stycznia 2007 r. i nie pobierał ekwiwalentu po 31 grudnia 2001 r.

W ocenie Sądu I instancji, celem ustawy z dnia 6 lipca 2007 r. jest przywrócenie prawa do ekwiwalentu pieniężnego za deputat węglowy osobom, które pobierały go na mocy art. 55 ust. 1 ustawy z dnia 26 listopada 1998 r. o dostosowaniu górnictwa węgla kamiennego do funkcjonowania w warunkach gospodarki rynkowej oraz szczególnych uprawnieniach

i zadaniach gmin górniczych, a następnie utraciły w wyniku nowelizacji tego przepisu. Uregulowania zawarte w ustawie z dnia 6 lipca 2007 r. stwarzają całkiem nowe przesłanki nabycia prawa do w/w świadczenia, a przepisy Układu Zbiorowego Pracy z dnia 21 grudnia 1991 r. stanowią gwarancję nabycia uprawnień do deputatu węglowego w naturze lub ekwiwalencie pieniężnym z tytułu pracy w przedsiębiorstwach robót górniczych objętych postanowieniami tego Układu.

Na tle powyższych rozważań, prawo do świadczenia ubezpieczonej Sąd Okręgowy przyznał za okres od dnia, w którym stała się uprawniona do renty rodzinnej po zmarłym mężu B. K. tj. od dnia 1 listopada 2008 r. do 31 grudnia 2008 r. oraz za cały rok 2009. Za okres wcześniejszy ubezpieczona nie nabyła prawa do ekwiwalentu pieniężnego z tytułu prawa do bezpłatnego węgla, albowiem wnioski można rozpoznawać tylko w zakresie niezrealizowanego świadczenia po zmarłym mężu. W tej sprawie toczy się przed Sądem postępowanie pod sygn. XIU 2343/11.

Wobec powyższego, na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. zmienił zaskarżoną decyzję i orzekł jak w sentencji, a w pozostałym zakresie oddalił odwołanie na mocy art. 477¹⁴ § 1 k.p.c.

W apelacji od zaprezentowanego rozstrzygnięcia organ rentowy, zaskarżając przedmiotowe orzeczenie w zakresie punktu pierwszego, zarzucił Sądowi pierwszej instancji naruszenie przepisów ustawy z 6 lipca 2007 r. o ekwiwalencie pieniężnym z tytułu prawa do bezpłatnego węgla dla osób uprawnionych z przedsiębiorstw robót górniczych oraz art. 118 ust. 1 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS (Dz. U. z 2009 nr 153, poz. 1227).

W oparciu o postawiony zarzut skrzęcy wniósł o zmianę wyroku i uznanie, że ubezpieczonej przysługuje prawo do ekwiwalentu pieniężnego z tytułu prawa do bezpłatnego węgla w wymiarze po 2,5 tony za każdy rok.

Uzasadniając swoje stanowisko, wskazał, że nie kwestionuje prawa ubezpieczonej do ekwiwalentu pieniężnego z tytułu prawa do bezpłatnego węgla lecz jedynie wymiar przyznanego jej ekwiwalentu w wysokości 3 ton.

Zdaniem organu rentowego z zaświadczenia o zatrudnieniu i wynagrodzeniu wystawionego przez Przedsiębiorstwo (...) w dniu 21 czerwca 1990 r. wynika,

że kwota deputatu węglowego jest pomniejszona o 2,5 tony rocznie. Ponadto wskazał, że mąż ubezpieczonej nabył prawo do emerytury od 1 września 1990 r., a zatem na podstawie Układu Zbiorowego Pracy dla Przemysłu Węglowego z dnia 1 lutego 1980 r.

Sąd Apelacyjny ustalił i zważył, co następuje:

Przyjmując ustalenia poczynione przez Sąd pierwszej instancji jako własne, uznał, że apelacja zasługuje na uwzględnienie.

Sąd Apelacyjny podtrzymuje - znane Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w S. i niekwestionowane przez skarżącego - stanowisko sprowadzające się do tezy, iż ubezpieczeni byli pracownicy Przedsiębiorstwa (...) w S. oraz wdowy i sieroty mające ustalone prawo do renty rodzinnej po byłych pracownikach PRG-W zachowali swoje uprawnienia deputatowe do czasu przyjęcia ich realizacji przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych w trybie opisanym w treści ustawy z dnia

6 lipca 2007 r. o ekwiwalencie pieniężnym z tytułu prawa do bezpłatnego węgla dla osób uprawnionych z przedsiębiorstw robót górniczych (Dz.U. nr 147, poz. 1031), będącej kontynuacją rozwiązań prawnych zapoczątkowanych przez art.55 ustawy dostosowawczej

z dnia 26 listopada 1998 r. i przejętych w kolejnych aktach restrukturyzacyjnych z daty

28 listopada 2003 r. oraz 7 września 2007 r., a jednocześnie stanowi ich dopełnienie zgodnie ze wskazaniem Trybunału Konstytucyjnego (wyrok TK z dnia 12 grudnia 2005 r., SK 20/04, OTK-A 2005, nr 11, poz. 183), albowiem wypełnia lukę, jaka powstała w unormowaniach tychże ustaw w wyniku ograniczenia kręgu podmiotów predysponowanych do spornego ekwiwalentu pieniężnego przez wyeliminowanie z niego byłych pracowników tychże przedsiębiorstw.

Przypomnieć wypada jedynie, iż zmarły mąż ubezpieczonej nabył prawo do deputatu węglowego z mocy - obowiązującego w dacie jego przejścia na emeryturę - Układu Zbiorowego Pracy dla Przemysłu Węglowego z dnia 1 lutego 1980 r.

Zgodnie zaś z normą art. 9 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o zmianie ustawy - Kodeks pracy oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. nr 113, poz. 547) z wpływem dwunastu miesięcy od wejścia w życie cytowanego aktu nowelizacyjnego utraciły moc wszystkie układy zbiorowe pracy i porozumienia o przystąpieniu do nich, zawarte przed tą datą z tym, że w przypadku układów pochodzących sprzed 1 stycznia 1986 r. nie było możliwości przedłużenia ich obowiązywania, natomiast w odniesieniu do pozostałych zastrzeżono dopuszczalność porozumienia podmiotów uprawnionych do zawarcia ponadzakładowego układu zbiorowego pracy o wstąpieniu w prawa i obowiązki stron tegoż układu, bądź porozumienia. Taka właśnie sytuacja wystąpiła w odniesieniu do Układu Zbiorowego Pracy dla Pracowników Zakładów Górniczych z dnia 21 grudnia 1991 r., albowiem w dniu 3 października 1995 r. zawarto stosowne porozumienie, zaś w dniu

20 października 1995 r. dokonano ponownej jego rejestracji, jako ponadzakładowego układu zbiorowego pracy, w rozumieniu przepisów działu XI k.p. Dodać przy tym trzeba,

że porozumienie to objęło swoim zasięgiem także PRG-W w S.. Trzeba również wskazać, że Sądowi Apelacyjnemu znana jest z urzędu okoliczność, iż z chwilą wejścia

w prawa i obowiązki stron Układu, jego zakres unormowania znalazł zastosowanie we wszystkich jednostkach organizacyjnych wyszczególnionych w zał. nr 1, dwukrotnie modyfikowanym protokołami dodatkowymi nr 7 z 21 listopada 119 r. i nr 9 z 29 lutego

2000 r. Były pracodawca męża ubezpieczonej figuruje w obu wykazach. Dalej należy przypomnieć, że wymieniony wcześniej protokół dodatkowy nr 7 dodał także nowe brzmienie artykułowi 22 ust. 2 UZP z dnia 21 grudnia 1991 r., recypując doń postanowienia UZP z dnia 1 lutego 1980 r. w części dotyczącej uprawnień zamieszkałych w kraju emerytów i rencistów do bezpłatnego węgla w naturze w ilości 2,5 tony rocznie, pod warunkiem korzystania przez te osoby z przedmiotowego świadczenia w dniu 25 listopada 1995 r. Zatem, regulacja ta polegała na włączeniu do UZP dla Pracowników Zakładów Górniczych postanowień -tracącego moc z upływem roku od wejścia w życie powołanej ustawy nowelizacyjnej - UZP dla Przemysłu Węglowego, w części dotyczącej prawa byłych pracowników (emerytów i rencistów) do bezpłatnego węgla deputatowego.

Tak więc, Sąd Apelacyjny - w odniesieniu do uprawnienia deputatowego wdowy po byłym pracowniku PRG-W w S., który przeszedł na emeryturę pod rządami Układu Zbiorowego Pracy z dnia 1 lutego 1980 r. - powtarza znany organowi rentowemu pogląd zakładający,

iż w dacie wejścia w życie ustawy z dnia 26 listopada 1998 r. o dostosowaniu górnictwa węgla kamiennego do funkcjonowania w warunkach gospodarki rynkowej oraz szczególnych uprawnieniach i zadaniach gmin górniczych, wdowa uprawniona do renty rodzinnej po pracowniku zakładu objętego restrukturyzacją i wymienionego w załącznikach nr 2 i 3

do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 kwietnia 1999 r. w sprawie wykazu przedsiębiorstw górniczych oraz przedsiębiorstw robot górniczych, zachowała prawo do bezpłatnego węgla zagwarantowanego w postanowieniach Układu Zbiorowego Pracy dla Pracowników Zakładów Górniczych z 21 grudnia 1991 r., lecz w wymiarze 2,5 tony rocznie.

Reasumując, Sąd II instancji uznał, że apelacja jest zasadna i na mocy art. 386 § 1 k.p.c. orzekł reformatoryjnie, jak w sentencji.

/-/ SSA J. Pietrzak /-/ SSA M. Procek /-/ SSA M. Żurecki

Sędzia Przewodniczący Sędzia

ek